

20. Рудакевич М. Європейські етичні й політичні цінності як орієнтири трансформаційних процесів в Україні / М. Рудакевич // Мандрівець. – 2010. – № 5. – С. 70–75.

21. Снегирьов В. В. Религиозная свобода та права человека в современном государствоведении / В.В. Снегирьов // Материалы X Харьковских международных Сквородинивских чтений. В 2 ч. – Ч.2. – Харьков: Екограф, 2003. – С. 96-99.

22. Фролов Э. Д. Парадоксы истории – парадоксы античности. – СПб.: Издат. дом СПбГУ, 2004. – 420 с.

23. Этика: энциклопедический словарь / Под ред. Р.Т.Апресьяна и А.А.Гусейнова. – М.: Гардарики, 2001. – 671 с.

References

1. Айхлер Віллі. Етичний реалізм / Віллі Айхлер. – К.: Основні цінності, 2001. – 192 с.

2. Актуальність дослідження базових соціальних цінностей у педагогічній науці / Є.М. Бачинська // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки. – 2009. – Вип. 166. – С. 12-17.

3. Андрієнко О. В. Образ політичного лідера у світоглядно-аксіологічному вимірі демократичного суспільства / О. В. Андрієнко // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць/ Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (Київ), Українська Академія Наук (Київ). – К., 2009. – Випуск 24. – С. 282–287.

4. Бабій М. Проблеми свободи релігії у контексті релігійного багатоманіття в Україні / М. Бабій // Людина і світ. – 2004. – № 5.

5. Бандурович О. Образ лідера: представлення і предпосилки жителів України / О. Бандурович, А. Стегний, Н. Чурилов // Социологические исследования. – 2003. – № 3. – С. 38–47.

6. Білогур В. Є. Формування демократичних цінностей як складової світогляду студентської молоді / В.Є. Білогур // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 53 (№ 10). – С. 373–378.

7. Бойко А. І. Світоглядні орієнтації пострадянської людини (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 “Соціальна філософія та філософія історії” / А.І. Бойко. – Одеса, 2002. – 20 с.

8. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н.Азрямяна. – 7-е изд., доп. М.: Институт новой экономики, 2008. – 1472 с.

9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусен. – К., Ірпінь: ВТР “Перун”, 2004. – 1440 с.

10. Гусев А. И. К проблеме измерения толерантности к неопределенности / А.И. Гусев // Практична психологія та соціальна робота. – №1. – 2007. – С. 21–24.

11. Кистяковский Б. А. Социальные науки и право. Очерки по методологии социальных наук и общей теории права / Б.А.Кистяковский. – М.: Б.в., 1916. – 780 с.

12. Коллодий А. Ф. На пути к гражданскому обществу. Теоретические основы и социокультурные предпосылки демократической трансформации в Украине: монография / А.Ф. Коллодий. – Львов: Красная Калина. – 2002. – 276 с.

13. Конончук С. Г. Розвиток демократії в Україні: 2000 рік / С. Г. Конончук; Український незалежний центр політичних досліджень. – К.: Агентство “Україна”, 2001. – 315 с.

14. Кривега Л. Д. Світоглядні орієнтації особи в умовах трансформації суспільства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. наук: 09.00.03 “Соціальна філософія та філософія історії” / Л.Д.Кривега. – Х., 1999. – 30 с.

15. Кухта Б. Л. Політичні еліти і лідерство: навч. пос. / Б. Л. Кухта, Н. Г. Теплоухова. – Львів: МП “Хвилі”, 1995. – 196 с.

16. Латигіна Н. Основні критерії, принципи та рівні здійснення демократії / Н. Латигіна // Політичний менеджмент. – 2009. – №3. – С. 81–91.

17. Новожилов Б. В. Роль цінностей демократичного суспільства у формуванні політичного іміджу лідера / Б. В. Новожилов // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 63 (№ 8). – С. 563–569.

18. Педагогічний словник / За ред. дійсного члена АПН України М.Д.Ярмоленка. – К.: Педагогічна думка. – № 9. – 2001. – 516 с.

19. Політологічний словник: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. М.Ф.Головатого та О.В.Антонюка. – К.: МАУП, 2005. – 792 с.

20. Рудакевич М. Європейські етичні й політичні цінності як орієнтири трансформаційних процесів в Україні / М. Рудакевич

// Мандрівець. – 2010. – № 5. – С. 70–75.

21. Снегирьов В. В. Религиозная свобода та права человека в современном государствоведении / В.В. Снегирьов // Материалы X Харьковских международных Сквородинивских чтений. В 2 ч. – Ч.2. – Харьков: Екограф, 2003. – С. 96-99.

22. Фролов Э. Д. Парадоксы истории – парадоксы античности. – СПб.: Издат. дом СПбГУ, 2004. – 420 с.

23. Этика: энциклопедический словарь / Под ред. Р.Т.Апресьяна и А.А.Гусейнова. – М.: Гардарики, 2001. – 671 с.

Shelyuk L. O., Ph.D., Associate Professor, Acting Rector, Rivne Institute of Slavonic Kyiv Slavonic University (Ukraine, Rovno), gileya.org.ua@gmail.com

Tolerance and authority as the value orientation of modern youth

The article states that democracy is not so much a form of government, but more a way of co-existence of people. Therefore, a democratic society must be based on the principles of the fullest protection of rights and freedoms of individual. Given this, tolerance and authority are particularly important between value orientations among today's youth. Tolerance formation in modern Ukraine is a difficult task that requires an immediate solution. And democratization of society makes it necessary to rely on the authority of law, social and moral standards, meaning its recognition by people. Tolerance and authority are studied in the paper as the value orientations of modern youth.

Keywords: youth, democracy, tolerance, authority.

Шелюк Л. О., кандидат історичних наук, доцент, в.о. ректора, Рівненський інститут слов'язнознавства Київського славістичного університету (Україна, Рівно), gileya.org.ua@gmail.com

Толерантність і авторитет як ціннісні орієнтації сучасної молоді

У статті відзначається, що демократія є не стільки формою правління, але й способом співіснування людей. Тому демократичне суспільство має ґрунтуватися на принципах найбільш повного забезпечення прав і свобод особистості. З огляду на це серед ціннісних орієнтацій сучасної молоді особливого значення набувають толерантність і авторитет. Формування толерантності в сучасній Україні – складне завдання, яке потребує негайного вирішення. А демократизація суспільства зумовлює необхідність спиратися на авторитет закону, соціальних і моральних норм, що означає їх визнання людьми. Толерантність і авторитет досліджуються в статті як ціннісні орієнтації сучасної молоді.

Ключові слова: молодь, демократія, толерантність, авторитет.

* * *

УДК 323.1+304.3

Винницька Д. Ю.
студентка філософського факультету,
Львівський національний університет ім. Івана Франка
(Україна, Львів), darynavynnytska@gmail.com

ФЕНОМЕН ПОВСТАНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ СЕРЕДИНИ ХХ СТ.

Досліджено особливості становлення та розвитку повстанської культури. За допомогою методів, використаних під час написання статті було реалізовано її мету – визначення феномену повстанської культури. Методи історичний, конкретизації та системного аналізу дали можливість розглянути головні структурні елементи повстанської культури та здійснити їх короткий аналіз. Висвітлено поняття повстанської культури у вигляді двох її складових: повсякденної культури та культури високих мистецьких форм – пісенній, літературній та художній. Відповідно було отримано висновки, що за своєю суттю повстанська культура була культурою опору або Резистансу, що проявилось у формуванні національно-пропагандивного мистецтва. Розглядаючи розвиток повстанської культури важливого значення надається національній складовій даного феномену. Таким чином український визвольний рух у формі повстанської культури, стає фактором формування національної культури та національної ідентичності.

Ключові слова: повстанська культура, повсякденна культура, культура Резистансу, повстанська пісня, повстанська література, національно-пропагандивне мистецтво, дереворит, національна культура, національна ідентичність.

Український визвольний рух середини ХХ ст. у формі боротьби ОУН–УПА з кожним роком стає все більш актуальним для вивчення. Це зумовлено насамперед багатоаспектністю своїх проявів та форм боротьби. Актуальним сьогодні є погляд на визвольний рух не лише як на частину політичної історії, завданням

якого була збройна боротьба за звільнення України з-під влади великої радянської імперії, а зокрема як один із чинників та елементів формування української національної культури та ідентичності.

Дослідженням питання розвитку повстанського руху сьогодні активно займається Центр дослідження визвольного руху, зокрема В. В'ятрович. Специфіку повстанського руху з точки зору культури висвітлено у науковому виданні "Українська Повстанська Армія інакше (в літературі, мистецтві, культурі)". Загалом висвітленням таких питань, як дослідження розвитку пісенного, літературного та художнього повстанського мистецтва займались, відповідно, такі дослідники як: Г. Дем'ян, О. Стасюк, Д. Турчин–Дувірак, Д. Даревич та інші. Окрім цього, велику кількість інформації містить електронний архів ЦДВР та Літописи УПА.

Метою статті є проаналізувати розвиток повстанського руху у вимірі культурного буття.

Боротьба повстанців проводилась не лише на збройному рівні, але й на культурному, що стало поштовхом до зародження національно-пропагандивного мистецтва. Загалом повстанська культура функціонувала у двох своїх виявах – повсякденна повстанська культура та "висока" повстанська культура. Підкреслює особливість повстанської культури і те, що її творцями були звичайні учасники визвольного руху.

Цікавим та актуальним є дослідження повсякденного життя повстанців, а саме особливостей існування в умовах підпілля, специфіки розвитку архітектури: криївки як її вияву; дослідження системи свят і традицій та їх відзначання; гендерних особливостей соціальних відносин, а також висвітлення специфіки повстанського фольклору: музичного, літературного та художнього мистецтва, що зумовило виникнення особливої культури – повстанської або культури Резистансу, яку по праву можна вважати окремою сторінкою української культури загалом. Вартим уваги є те, що маючи своїми витоками повсякдення, та спираючись на теоретичні підвалини українського визвольного руху, повстанська культура проявила себе у таких мистецьких формах як архітектура, графіка, дереворити, поезія та пісня.

Слушно зазначає В'ячеслав Липинський, що: "досліджувати історію УПА, її т.зв. "дійсність", яку ми можемо потрактувати, як повсякденність, потрібно – у фольклорі, музиці, пісні, образотворчому мистецтві, в архітектурі, побутовій культурі" [2, с. 5].

Український визвольний рух в особі ОУН–УПА був не просто ідеологічним та збройним формуванням, а організацією, яка мала свої певні, специфічні особливості. Наслідуючи традиції Українських Січових Стрільців, повстанці приділяли велику увагу культурно–просвітницькій діяльності. Але цю діяльність не слід розуміти у прямому значенні цього слова. Своєї мети повстанці досягали за допомогою такої простої складової їх повсякденного буття як мова, яка набираючи форми друкованого слова у поетів, письменників, співців, композиторів поширювалась серед населення, звіщаючи йому про велику справу боротьби повстанців – здобуття Української Соборної Самостійної Держави. Таким чином створилась культура – повстанська, або культура Резистансу,

спрямована на опір пануючим системам за допомогою мистецтва – музичного, літературного, художнього, фольклору загалом.

Серед різноманітних форм опору визвольного руху помітне місце належить створенню та активному поширенню пісенного мистецтва, оскільки саме пісня ставала однією із усних форм опору, в якій простежуються практично усі ідеологічні переконання учасників українського визвольного руху ОУН–УПА. Часто, для самих повстанців, вона виконувала роль певної душевної сили, що не давала зневіритись у власній боротьбі. Перебуваючи місяцями по криївках, знаючи про смерть та переслідування рідних та друзів, саме повстанська пісня не давала падати духом українському вояцтву, а навпаки плекала нову віру у краще майбутнє своєї Батьківщини. Таким чином витворився окремий жанр української пісні – повстанська пісня, ґрунтована на ідеї творення Української держави.

Дослідниця Д. Турчин–Дувірак зазначає: "якщо вважати пісні документом епохи, то пісні УПА є вражаючою і хвилюючою історією України, що відображають світогляд та побут українських повстанців, їх прагнення до волі та власної державності, їх молодечі мрії та сподівання" [10, с. 18]. Аналізуючи тексти повстанських пісень, дослідниця робить висновки, що через часте повторення та порівняння повстанців із їх попередниками у визвольних змаганнях минулих епох, автори пісень УПА послідовно вибудували історично–культурну парадигму "козак–стрілець–повстанець".

Повстанські пісні своїм корінням мають стрілецькі, які на відміну від перших зазвичай творилися видатними композиторами – Купчинським, Л. Лепким, М. Гайворонським та ін., і зображали приклади героїзму та патріотизму, через що були запозичені повстанцями. Натомість більшість повстанських пісень було створено аматорами–вояками УПА, таким чином велика кількість пісень анонімна.

Тематика повстанських пісень є надзвичайно широкою і охоплює практично всі сфери життя повстанців. Загалом повстанські пісні можна поділити на такі групи: гімни і марші ("Зродились ми великої години", "Ми йдемо вперед", "Там за лісом сонце сходить", "Чи то буря, чи то грім", "Збудись Україно, повстань" та інші), історичні пісні ("Ой, там, з-під нашого Львова", "Понад Львовом чорна хмара", "В 1938–му році", "Там далеко в Роттердамі" та інші), про долю народу, долю повстанця, долю дівчини, матері ("Ой чути, чути гарматні стріли", "Прощай, я їду вже в далеку дорогу", "Зірвалася хуртовина" та інші), про повстанський світогляд ("Хто живий, уставай", "По таборах і тюрмах", "Поклін тобі, Тарасе", "Ми сини могутньої країни", "Вже час, вже час, народу встань" та інші), любовні пісні ("Соловію, рідний брате", "Послухай, кохана дівчино", "Останній привіт, тобі мила"), пісні про військовий побут ("Там під горою", "Зажурилася Україна", "Ой там у лузі, при долині", "Ой у лісі на полянці"), пісні для розваги та жартівливі пісні ("Гей–гу, гей–га – таке то в нас життя", "Ходить, ходить батько Сталін", "Гей у Москві", "А як Ленін умирав", "Вислав Сталін свої діти", "Їхав Гітлер на візочку"), а

також повстанські колядки, щедрівки та великодні пісні [5].

Таким чином, аналізуючи пісенне мистецтво повстанського руху можна зробити висновок, що воно розкриває усю творчу характеристику воїна УПА, його душевні переживання. Саме в пісні віддзеркалені усі події визвольних змагань – від успішних битв до особливостей проведення дозвілля повстанців. Відповідно повстанську пісню можна вважати дзеркалом епохи, живою історією УПА.

В сфері повстанської повсякденності, яка сформувалась під впливом національної ідеї та руху, надзвичайно важливе місце відводилось мові – як засобу впливу та передачі інформації. Мова, яка набирала форми друкованого слова, активно використовувалась повстанцями для розповсюдження своїх ідей, а саме – друкування листівок, брошур, відозв, журналів та газет, тобто у видавничій сфері.

Цікавим явищем повстанського руху було друкування святкових відозв, листівок, наказів, бофонів. Листівки виходили з нагоди святкувань Нового року, Різдва Христового, Великодня, чергової річниці хрещення Київської Русі, створення УПА, а також приурочені річницям від дня народження або дня смерті видатних українців. Наприклад, у листівці виданій з нагоди Різдва Христового 1953 року читаємо: “Дорога українсько родино! Прийми оці скромні, але щирсердечні новорічні та святочні побажання від нас, українських революціонерів, – синів поневоленої України, що зі зброєю в руках і твердою вірою у краще майбутнє українського народу стрічатимуть свято Різдва Христового та Новий Рік... .. бажаємо Тобі, Українська Родино, багато здоров'я, щасливого і довгого життя та ще міцнішої віри у святую справу визвольної боротьби. Стій міцно на зайнятих позиціях, бо недалеко вже той час, коли українських народ вільно святкуватиме Різдво Христове у Вільній Українській Державі. В цей святочний день шлемо Тобі наш палкий святочний привіт – Христос Рождається!” [1].

Однією з провідних галузей у видавничій сфері була літературна, для якої звичним є застосування назви “література руху опору, або резистансу”. Проте, на нашу думку, термін “резистанс” або “опір” слід застосовувати до усіх виявів повстанської культури, оскільки провідною ідеєю мистецьких творів є боротьба проти ворога та прагнення створення власної національної держави. Для цього повстанці здійснювали підпільні акції протесту, опору, а згодом і відкритої воєнної боротьби за свої переконання. Тобто можна стверджувати, що література Резистансу є лише одним із виявів культури Резистансу загалом.

Маючи власних поетів, письменників, публіцистів, об'єднаних духом часу, український визвольний рух створив широкий пласт національної культури, зокрема і культури слова, представниками якої були Богдана Світлик, Мирослав Кушнір, Федір Одрач, Петро Волош–Василенко (Гетьманець), Марта Гай, Степан Хрін, Степан Корнецький, Людмила Фоя, Іван Хміль, Пантелеймон Василевський та багато інших безіменних героїв. Всі вони друкувались у підпільній пресі, випускали власні брошури, збірки поезій, новел, оповідань, різних статей тощо.

Найбільш відомим повстанським поетом, за висловлюванням О. Стасюк “поетичним символом національно–визвольних змагань українців” є Михайло Дяченко, який працював під псевдо Марко Боеслав. Свою підпільну творчість він розпочав лише у 1945 р. із виходом збірки поезій “За волю”, проте цьому передувала активна просвітницька та громадська робота, яка призвела до арешту в 1937 р., а після початку Другої світової війни – втечі і періоду еміграції, який позначений активною та творчою діяльністю.

Прославився Микола Дяченко насамперед завдяки своїй поезії, яку неодноразово друкував на сторінках підпільних видань “Чорний ліс”, “Шлях перемоги” (деякий час виконував обов'язки головного редактора вказаних видань), “Для великої ідеї”, “На зміну” та інші. Деякі вийшли окремими збірками – “Непомірквані слова”, “Вітчизна кличе”, “В хоробру путь”, “Із днів до боротьби”, “Хай слова луна”. Велика кількість цих поезій фольклоризувалися, стали народними піснями, як наприклад “Марш Чорного лісу”, пісня “Рости, рости черемшино” чи колядка “Сумний святий вечір в 46–м році” [9, с. 85]. Авторству Марка Боеслава належить також низка оповідань, нарисів, драматичних та публіцистичних творів.

Якщо більшість представників пісенного мистецтва були невідомими, здебільшого композитори, то повстанська література уже є більш персоналізованою з конкретними іменами, хоча, звичайно, зустрічаються і анонімні твори. Слушно зазначає Л. Сенік, говорячи про українських повстанців: “Лиш обдаровані небом люди в умовах підпілля, сидячи в бункерах пишуть зброєю слова. Доля приписала їм смерть. Вони це дуже добре усвідомлювали, тому фіксували на папері те, що пережили”.

При розгляді питань повстанського фольклору помітне місце займає преса українського визвольного руху, яка була одним з головних засобів пропаганди і поширювалась серед цивільного населення, а також поміж самими підпільниками. Вона була тим “ланцюжком” культурної комунікації між населенням та підпільниками. У газетах і журналах крім націоналістично–пропагандивного тексту, друкувалося багато повстанського фольклору – пісень, поезій, оповідань, новел, художніх творів тощо.

Отже, можна стверджувати, що література українського резистансу відіграла важливу роль у відтворенні подій визвольної боротьби, популяризації теоретичних засад українського визвольного руху, а також відкрила нове поле для досліджень в галузі історії, культури, культурології тощо. Вона стала невід'ємною (і однією з найважливіших) частиною повстанського фольклору, який на думку Є. Луньо нас вчить, на яскравих, мистецьки довершених текстах доводить, що основною і єдиною світоглядно–філософською системою, що уможливило українцям реалізувати свою національну ідею, є націоналізм. Він вважає, що поняття і смисл націоналізму, представлені в ідейно–тематичній палітрі повстанської епічної традиції й закодовані в її художньо–образній системі, у своїй суті збігаються із теоретичним визначенням українського історика та етнолога Степана Павлюка, яке цитує дослідник: “Націоналізм – гуманістичний

погляд особи і народу на свої і не свої цінності, це ідеологія любові і пошани до свого і чужого життя, природного права кожної нації на державницьку самостійність”. Бо саме він, націоналізм, як креативна гуманістична ідеологія, дав змогу українцям в один із найстрашніших періодів їхньої історії залишитись гідними особистостями, гордою нацією й зі зброєю в руках відстояти своє право на буття [6, с. 504–505].

Мистецтво, яке розвивалось в лавах українського визвольного руху, становить неочіненний пласт культури українського народу. У порівнянні з повстанськими піснями та літературою, художнє мистецтво в особі художників, малярів, графіків розвивалось дещо слабше, що пов'язано із складними умовами роботи в підпіллі. Однак не зважаючи на це, в лавах повстанського руху працювало багато митців, як професіоналів, так і аматорів, які забезпечували художнє оформлення видань різноманітними ілюстраціями, карикатурами.

Відомий український історик В. В'ятрович вдало наголошує на значущості культурних складових визвольного руху, зазначаючи, що: “фольклор українського визвольного руху є виявом утвердження націоналістичної ідеології в народній свідомості. Саме друковане слово є засобом її широкої популяризації, а вишкільні матеріали – засвоєння ідеології у повсякденному вжитку. Художнє мистецтво стало засобом поширення національних ідей на образно-чуттєвому рівні українців” [2, с. 126].

Так, саме за допомогою художнього мистецтва повстанці могли “коротко і ясно” візуально показати простим селянам суть їхньої боротьби. В одному художньому творі можна було зобразити і славне минуле українського народу, і визвольні змагання попередніх поколінь, чим показати, що українці це не якийсь випадковий народ, який не зрозуміло звідки походить, а навпаки – всього лише в одному малюнку автор і показував, що українці – давня нація, і водночас закликав до боротьби за власні права на свою державу. Таким найбільш яскравим представником українського мистецтва резистансу був художник-гравер Ніл Хасевич – ілюстратор практично всіх видань ОУН–УПА, автор серії графічних робіт “Волинь у боротьбі”. Підпільна мистецька творчість Ніла Хасевича розпочалась із вступом у лави УПА в 1943 р. і тривала аж до загибелі у 1952 р., коли чекістами було знайдено криївку в якій перебував художник та його учнів, і зразу ж її знищено. Підпільній творчості Хасевича передували навчання у Варшавській академії мистецтв, участь у виставках української графіки, що проходили в Берліні та Празі, Міжнародній виставці дереворитів у Варшаві, Чикаго і Лос-Анджелесі, вихід у 1939 р. книги “Екслібрис Ніла Хасевича”, що принесли йому світову славу. Після такого успішного творчого життя перехід в підпілля здається дивним. Бажаючи боротись за власну державу, він іде воювати, але за допомогою мистецтва, що пояснюється фізичною неспроможністю вести бій. Він приклав багато зусиль, щоб об'єднати всі сили у національно-визвольній боротьбі українського народу. В одному із звернень до громадян Ніл Хасевич говорив: “У своєму житті я втратив уже все, але як довго залишиться бодай одна краплина моєї крові, я буду битися з ворогами свого народу. Я не можу битися

зброєю, але я б'юся різцем і долотом. Я, каліка, б'юся в той час, коли багато сильних і здорових людей у світі навіть не вірять, що така боротьба взагалі можлива. Я хочу, щоб світ знав, що визвольна боротьба триває, що українці б'ються” [3, с. 7].

Загалом творчість Ніла Хасевича в підпіллі – рисунки, дереворити, гравюра, віддзеркалюють ідейні спрямування і програму визвольного руху, а саме – ідею незалежної української держави та ідею справедливого політичного і соціального ладу. Їхня ціль – поширення програми визвольного руху для побороювання ворога і мобілізація народу до боротьби.

В цьому контексті, як слушно зауважує Марія Савчин, відома українська підпільниця, згадуючи про творчість Ніла Хасевича: “Його графіка була ефектною зброєю в руках визвольного підпілля” [4, с. 351], а сам Ніл Хасевич неодноразово повторював, що: “Я воюю з ворогом силою мистецтва”.

Великий внесок зробив Ніл Хасевич у створення політично-пропагандивного мистецтва, засновником якого вважається художник, скерованого на патріотичну боротьбу з ворогом. Його графіка є унікальним явищем не тільки в українському мистецтві, а й у творчості повстанців і підпільників в Європі.

Найбільш відомою роботою Ніла Хасевича є серія дереворитів “Волинь у боротьбі”, створена у 1943–1944 роках і присвячена подіям національно визвольних змагань УПА. В цій серії зображено боротьбу повстанців, їх життя, побут, а також природа Волині. Сам Ніл Хасевич створюючи ці дереворити планував видати альбом з відповідною назвою – “Волинь у боротьбі”. Загалом, до альбому повинні були ввійшли такі дереворити: “Ліс наш батько, нічка наша мати”, “Ми стали волі на сторожі”, “На становищі”, “Вояк під зламаним деревом”, “Він край свій боронить”, “Повстанці на Поліссі”, “В поліських нетрях”, “Повстанці на хуторі в гостині”, “На Волині жито ворогами збито” та інші. Загалом серія “Волинь у боротьбі” нараховує 13 праць. На думку Д. Даревич, серія “Волині у боротьбі” – “свого роду хроніка повстанського життя”. Загалом, перебуваючи у криївках Ніл Хасевич створив понад 240 графічних робіт, серед яких близько 150 дереворитів.

Український визвольний рух був багатоманітним у своїх проявах, про що свідчить розвиток так званої повстанської культури, або культури, що за своєю суттю була культурою опору існуючим режимам та владам. Завдяки розвитку таких видів мистецтва як музичне, літературне, художнє, створено певний візуальний образ УПА, відомий для сучасного українця.

Аналізуючи розвиток повстанського руху можна зробити висновок, що формування та розвиток повстанської культури відіграли важливу роль у формуванні національної культури та національної ідентичності українців. Повстанську культуру слід розуміти як культуру учасників українського визвольного руху ОУН–УПА першої половини – середини ХХ ст., що характеризується активним розвитком матеріальної та духовної складових, а також носить характер опору, що дає змогу вважати її одним із виявів культури Резистансу загалом, та одним із чинників формування української національної культури. За допомогою різноманітних засобів

повстанці здійснили надзвичайний внесок у розвиток власне тієї “національної” складової національної культури серед населення. Апелювання до славних сторінок нашої історії і тим самим відродження національної пам’яті, сприяло формуванню національної свідомості та національної ідеї, передусім у людей, які – або були вже активними учасниками визвольного руху, або лишень вагались над вибором свого національного орієнтира.

Список використаних джерел

1. Христос Рождається! Дорога українсько родині! // УПА в світлі документів з боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу 1942–1950 рр. – С.205.
2. В’ятрович В. До проблеми формування ідейно–програмових засад українського визвольного руху 1920–х – 1950–х рр. [Електронний ресурс] / В. В’ятрович // Український визвольний рух. – 2007. – №9. – С.125–137. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/64671/07-Vyatrovych.pdf?sequence=1>
3. Даревич Д. Мистецька спадщина Ніла Хасевича / Д. Даревич. – Літопис Української Повстанської Армії / Бібліотека. – Т.10. – Життя і творчість Ніла Хасевича / за ред. Ішук О., Марчук І. – Торонто–Львів: Літопис УПА, 2011. – С.7–47.
4. Літопис УПА. Т.28. Тисяча доріг (спогади) / М. Савчин. – Торонто–Львів: Літопис УПА, 1995. – 598 с.
5. Літопис УПА. Т.25. Пісні УПА / ред. З. Лавришин. – Торонто: Літопис УПА, 1996. – Львів: Спільне українсько–канадське підприємство “Літопис УПА”, 1997. – 555 с.
6. Лунь Є. Повстанський героїчний епос і питання сучасного державотворення [Електронний ресурс] / С. Лунь // Народознавчі зошити. – 2014. – №3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/narzfil_2014_3_11.pdf
7. Пеленська О. Вступне слово (УПА інакше: штрихи до біографії в літературі, мистецтві, культурі) / О. Пеленська // Українська Повстанська Армія інакше (в літературі, мистецтві, культурі). – Прага: Слов’янська бібліотека, 2011. – С.5–8.
8. Сергіїчук В. ОУН–УПА в роки війни. Нові документи і матеріали / В. Сергіїчук. – Київ: Дніпро, 1996. – 496 с.
9. Стасюк О. Митці у лавах ОУН–УПА / О. Стасюк // Українська Повстанська Армія інакше (в літературі, мистецтві, культурі). – Прага: Слов’янська бібліотека, 2011. – С.83–93.
10. Турчин–Дувірак Д. Про поетично–музичний світ пісень УПА / Д. Турчин–Дувірак // Українська Повстанська Армія інакше (в літературі, мистецтві, культурі). – Прага: Слов’янська бібліотека, 2011. – С.17–25.

References

1. Khrystos Rozhdayet'sya! Doroha ukrayins'ko rodyno! // UPA v svitli dokumentiv z borot'by za Ukrayins'ku Samostiynu Sobornu Derzhavu 1942–1950 rr. – S.205.
2. V'yatrovych V. Do problemy formuvannya ideyno–prohramovykh zasad ukrayins'koho vyzvol'noho rukhu 1920–kh – 1950–kh rr. [Elektronnyy resurs] / V. V'yatrovych // Ukrayins'kyu vyzvol'nyu rukh. – 2007. – №9. – S.125–137. – Rezhym dostupu: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/64671/07-Vyatrovych.pdf?sequence=1>
3. Darevych D. Mystets'ka spadshchyna Nila Khasevycha / D. Darevych. – Litopys Ukrayins'koyi Povstans'koyi Armiyi / Biblioteka. – T.10. – Zhyttya i tvorchist' Nila Khasevycha / za red. Ishchuk O., Marchuk I. – Toronto–L'viv: Litopys UPA, 2011. – S.7–47.
4. Litopys UPA. T.28. Tysyacha dorih (spohady) / M. Savchyn. – Toronto–L'viv: Litopys UPA, 1995. – 598 s.
5. Litopys UPA. T.25. Pysni UPA / red. Z. Lavryshyn. – Toronto: Litopys UPA, 1996. – L'viv: Spil'ne ukrayins'ko–kanads'ke pidpryyemstvo “Litopys UPA”, 1997. – 555 s.
6. Lun'o Ye. Povstans'kyu heroichnyy epos i pytannya suchasnoho derzhavotvorennia [Elektronnyy resurs] / Ye. Lun'o // Narodoznavchi zoshyti. – 2014. – №3. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/narzfil_2014_3_11.pdf
7. Pelens'ka O. Vstupne slovo (UPA inakshe: shtrykhy do biohrafii v literaturi, mystetstvi, kul'turi) / O. Pelens'ka // Ukrayins'ka Povstans'ka Armiya inakshe (v literaturi, mystetstvi, kul'turi). – Praha: Slov'yans'ka biblioteka, 2011. – S.5–8.
8. Serhiychuk V. OUN–UPA v roky viyny. Novi dokumenty i materialy / V. Serhiychuk. – Kyiv: Dnipro, 1996. – 496 s.

9. Stasyuk O. Myttsi u lavakh OUN–UPA / O. Stasyuk // Ukrayins'ka Povstans'ka Armiya inakshe (v literaturi, mystetstvi, kul'turi). – Praha: Slov'yans'ka biblioteka, 2011. – S.83–93.

10. Turchyn–Duvirak D. Pro poetychno–muzychnyy svit pisen' UPA / D. Turchyn–Duvirak // Ukrayins'ka Povstans'ka Armiya inakshe (v literaturi, mystetstvi, kul'turi). – Praha: Slov'yans'ka biblioteka, 2011. – S.17–25.

Yvnytska D. Y., student Philosophical Faculty Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine, Lviv), darynavnytska@gmail.com

The phenomenon of rebel culture in Ukraine in the middle of the twentieth century

In the article searched the features of formation and development of rebel culture. Via methods used during the writing was realized its aim – the definition of the phenomenon of rebel culture. Methods as historical, specificity and system analysis gave the opportunity to consider the main structural elements of the rebel culture and make a brief analysis. Deals with the concept of rebel culture as its two components: the everyday culture and high culture art forms – singing, literary and artistic. Accordingly received conclusions that rebel culture was inherently the culture of resistance, that manifested in the formation of national propaganda art. Considering the development of rebel culture a special importance is attached to the national component in this phenomenon. Thus Ukrainian liberation movement in the form of rebel culture becomes factor in shaping national culture and national identity.

Keywords: *insurgent culture, everyday culture, resistant culture, insurgent song, insurgent literature, national propaganda art, woodcut, national culture, national identity.*

Vynnytska D. Yu., studentka filosofskogo fakulteta, Lvovskiy natsional'nyy universitet im. Ivana Franko (Ukraina, Lvov), darynavnytska@gmail.com

Феномен повстанческой культуры в Украине середины XX в.

Исследованы особенности становления и развития повстанческой культуры. С помощью методов, использованных при написании статьи была реализована ее цель – определение феномена повстанческой культуры. Методы исторический, конкретизации и системного анализа позволили рассмотреть основные структурные элементы повстанческой культуры и осуществить их краткий анализ. Освещено понятие повстанческой культуры в виде двух ее составляющих: повседневной культуры и культуры высоких художественных форм – песенной, литературной и художественной. Соответственно было получено выводы, что по своей сути повстанческая культура была культурой сопротивления или Резистанса, что проявилось в формировании национально–пропагандистского искусства. В процессе рассматривания развития повстанческой культуры важное значение придается национальной составляющей данного феномена. Таким образом, украинское освободительное движение в форме повстанческой культуры становится фактором формирования национальной культуры и национальной идентичности.

Ключевые слова: *повстанческая культура, повседневная культура, культура Резистанса, повстанческая песня, повстанческая литература, национально–пропагандистское искусство, дереворит, национальная культура, национальная идентичность.*

* * *

УДК 659:37.032.008 (045)

Богданова Н. Г.
здобувач, Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЖИТТЄВОТВОРЧОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті обґрунтовано вплив ЗМІ на формування особистості в сучасному світі. Підкреслено, що він є надзвичайно суперечливим, тому особливо актуалізується питання про те, наскільки ЗМІ являються впливовим фактором формування культури життєвотворчості особистості. Зазначено, що така суперечність інформаційного світу, з одного боку, створює для людини шляхом доступності до різноманітних інформаційних ресурсів умови для самореалізації як активного суб'єкта соціокультурної діяльності, а з іншого – шляхом заінформатизованості перетворює людину на неактивного, нетворчого споживача, який заради комфорту відмовляється від особистісних проявів духовно–вольової активності. Доведено, що в цьому аспекті надзвичайно актуалізується питання розвитку в особистісних структурах життєвотворчості такого важливого в сучасному світі елементу, як особистісна інформаційна культура.

Ключові слова: *засоби масової інформації, культура життєвотворчості особистості, інформаційний світ, соціокультурна діяльність, особистісна інформаційна культура, духовно–вольова активність, самореалізація, самостановлення, самоідентифікація, самопрояв, саморозвиток.*